

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

▪ cărți

Benjamin, Lya - Irina Weiner-Spirescu: *Istorii de sertar. Despre evreii din România.* Editura Hasefer, 2021. 389 p.

Ideea istoriilor de sertar a apărut în contextul pandemiei, când arhivele și bibliotecile, care reprezentaseră până atunci „prima casă” a cercetătorilor, au fost închise. În această situație, una dintre sarcinile de lucru ale cercetătorilor Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România „Wilhelm Filderman” și ale colaboratorilor a fost realizarea unor studii pe baza documentelor adunate în timp în arhive și biblioteci. Pentru ca această activitate să fie valorificată din punct de vedere științific, CSIER-WF a hotărât ca realizările din această perioadă să fie publicate online – atât pe site-ul Centrului (www.csier.ro), cât și pe pagina de Facebook CSIER-WF (<https://www.facebook.com/csier.jewishfed.ro>) – sub titlul „Istorii de sertar”. Volumul de față reunește aceste studii consacrate unor teme mai puțin tratate de istoriografia evreilor din România. Autorii studiilor incluse în volum sunt: Andreea Balaban, Lya Benjamin, Claudia Bosoi, Adrian Cioflâncă, Ildikó Galeru, Daniela Gîlcă, Maria Mădălina Irimia, Natalia Lazăr, Marius Popescu, Claudiu Secașiu, Anca Tudorancea și Irina Weiner-Spirescu.

Mai multe informații găsiți pe pagina web CSIER-WF, [aici](#), și pe pagina web a [Editurii Hasefer](#).

Bergeon, Céline - David Lagunas - Francisco Torres (eds.): *Gitanos rumanos en España. [Romi din România în Spania]* Tirant lo Blanch, 2021. 328 p.

Prezența romilor români în Spania ridică o serie de întrebări pentru cercetarea socială și culturală. Autorii acestei cărți contribuie cu noi cunoștințe teoretice și empirice pe baza rezultatelor proiectului de cercetare *MARGinalisation/INclusion: les effets à moyen/long terme des politiques de régulation de la pauvreté étrangère sur les populations-cibles: le cas des migrants dits « roms » dans les villes d'Europe occidentale (France, Italie, Espagne)*. – MARG-IN. Proiectul axat pe efectele pe termen mediu și lung ale politicilor de reglementare a sărăciei, grupul-țintă fiind romii din România în orașele din Europa de Vest, a fost derulat de către Agenția Națională de Cercetare (Franța) în perioada 2015-2019. Cercetările au ca rezultat descrierea practicilor economice, sociale și politice ale romilor proveniți din România și modul în care aceste practici sunt legate de condiția lor socioeconomică vulnerabilă. Cartea oferă o analiză cuprinzătoare a complexității vieții sociale și a strategiilor familiilor de a rezista și de a-și îmbunătăți condițiile de viață, precum și modul în care acestea sunt legate de prezența sau absența politicilor publice, precum și a limitelor și oportunităților prezente în contextele locale. Obiectivul cărții este de a oferi idei noi, de a demitiza anumite teme și de a contribui la dezbaterile privind politicile de

combatere a inegalităților sociale.

Mai multe informații găsiți pe pagina web a editurii, [aici](#).

Kovács Szabolcs: *A nagysármási zsidók meggyilkolása (1944. szeptember 16-17.) Magyarok, románok és zsidók a magyar katonai megszállás időszakában. [Masacrarea evreilor din Sărmașu (16-17 septembrie 1944). Maghiari, români și evrei în timpul ocupației militare maghiare]* Budapest: Clio Intézet, 2021. 312 p.

La 5 septembrie 1944, Armata Regală a Ungariei, susținută de către elementele forțelor terestre ale Germaniei, a declanșat o ofensivă în Sudul Transilvaniei, teritoriu aparținând României. În cadrul ofensivei o echipă de jandarmi – proveniți din Zalău – a realizat în comuna Sărmașu concentrarea evreilor localnici într-un ghetou improvizat, iar la 16 septembrie au încercat deportarea lor spre Cluj. Însă din cauza intervenției unui căpitan maghiar, dintr-o unitate blindată, grupul de evrei – 126 de persoane – a fost masacrat lângă satul Cămărașu, pe dealul Suscut. În acest volum este prezentată cariera militară anterioară a făptașilor militari, crimele comise pe teritoriul sovietic ocupat în timpul campaniei de est, împrejurările etnice complexe ale regiunii și mai ales a satului Sărmaș, fiind prezentat detaliat drumul spre exterminarea evreilor sărmașeni. Însă atrocitatea poate fi interpretată și în cadrul conflictelor interetnice româno-maghiare. Din cauza aceasta sunt prezentate și atrocitățile comise de către autoritățile maghiare împotriva localnicilor români, dar sunt prezentate și atrocitățile comise împotriva localnicilor maghiari după recuperarea teritoriului. În ultima parte a volumului sunt prezentate procedurile penale desfășurate în România și în Ungaria împotriva făptașilor.

Molnár Beáta (ed): *Elmúlt jelen. A romániai magyarok története a kommunizmustól a rendszerváltásig. [Prezentul trecut. Istoria maghiarilor din România de la comunism până la schimbarea regimului politic]* Iskola Alapítvány Kiadó, 2021. 320 p.

Evenimentele schimbării de regim de acum 30 de ani sunt amintite, din ce în ce mai mult, ca fapte istorice, deși pentru mulți dintre noi sunt încă amintiri vii, infiltrate cu numeroase fire în prezentul nostru. Politologul Lőrincz József scrie într-una dintre cărțile sale că anii 1989–1990 încă nu țin de trecut, ci sunt „un prezent care a trecut”. Atunci când ne reamintim evenimentele momentului de răscruce 1989–1990, încă vii în diferite variante, ne aflăm de fapt la începutul unui drum care duce la interpretarea unor întâmplări încă neelucidate, cu efect asupra prezentului nostru. Proiectul „Prezentul trecut” dorește să relateze schimbarea de regim din punctul de vedere al maghiarilor din România.

Procesul de cercetare, colectare, interpretare și prezentare a datelor a fost finalizat în trei etape prin rezultate accesibile publicul larg, astfel: pagina web <https://elmultjelen.ro/> (Hu) și <https://prezentultrecut.ro/> (Ro), studiul perspectivei maghiare asupra proceselor și evenimentelor de răscruce, respectiv o expoziție itinerantă. Această unitate triplă se regăsește și în volumul *Elmúlt jelen*. Toate cele trei unități abordează istoria maghiarilor din România în contextul comunismului și al schimbării de regim, însă o fac în moduri diferite: cronologie

istorică, reflecții personale structurate în capitole tematice, respectiv un eseu foto care documentează expoziția.

Coordonatorul proiectului: Zoltán Kinizsi. La proiectare și elaborare au contribuit: Melinda Blos-Jáni, János Fodor, Dénes Miklósi, Beáta Molnár. Specialiști care au contribuit la elaborarea temelor din expoziție și carte: Katalin Ágnes Bartha, Melinda Blos-Jáni, János Fodor, József Gagyí, [József Lőrincz], Tamás Kiss, Csilla Könczei, Dénes Miklósi, Beáta Molnár, Árpád Töhötöm Szabó, István Gergő Székely, Zoltán Tibori Szabó, Tibor Toró.

Mai multe informații găsiți pe pagina web a proiectului, iar interviurile realizate în cadrul proiectului pot fi accesate [aici](#) (HU).

Patakfalvi-Czirják Ágnes: *A székely zászló a politikától a hétköznapiig*. [Steagul secuiesc de la politică la viața de zi cu zi] Napvilág Kiadó, 2021. 276 p.

Printr-o recenzie a istoriei steagului albastru-auriu conceput în 2004, monografia constituie o analiză a evoluției politicii identitare secuiești din perspectiva teoriilor naționalismului și al antropologiei obiectelor. Prin utilizarea conceptelor de naționalism „banal” și „fierbinte”, biografia emblemei relevă aspectele politice, culturale, economice și cotidiene ale mișcării de autonomie din Secuime din ultimele decenii.

Turcescu, Lucian - Lavinia Stan: *Church Reckoning with Communism in Post-1989 Romania*. [Asumarea trecutului comunist de către biserici în România postdecembristă] Rowman & Littlefield, Lexington Books, 2021. 244 p.

Volumul este axat pe relația celor mai importante confesiuni religioase din România cu regimul comunist și încercările acestora de a face față acelui trecut dificil care continuă să arunce o umbră asupra prezentului lor. Pentru prima dată, cercetările au în vedere atât Biserica Ortodoxă Română, cât și unele confesiuni minoritare, cum ar fi Biserica Romano-Catolică și Greco-Catolică, Biserica Reformată, Biserica Unitariană Maghiară și Biserica Penticostală. Lucrarea susține că niciun grup religios nu a scăpat de colaborarea cu regimul comunist, însă, după 1989, cele mai multe s-au eschivat de la abordarea trecutului lor pătat. În parte, această situație a fost facilitată de legislația deficitară a țării în privința lustrației, care, la rândul său nu a condus la o mișcare serioasă de reînnoire în rândul elitei religioase. Din contră, perioada postcomunistă a fost caracterizată de un puternic proces de reproducere a vechilor elite și adaptarea lor la democrație.

Mai multe informații găsiți pe pagina web a editurii, [aici](#).

■ reviste, articole

Fittante, Daniel: Institutional Activism and Ethnic Intermediation in Post-Communist

Romania [Activism instituțional și intermediere etnică în România postcomunistă]. *Nationalities Papers*. Publicat online de Cambridge University Press: 28 mai 2021.

Studiile existente asupra abordărilor juridice ale reprezentării minorităților etnice evidențiază adesea punctele tari și punctele slabe ale diferitelor sisteme. Chiar dacă corpusul literaturii este completat cu adăugiri importante, subiectul rămâne în mare parte sub-teorizat. Dat fiind faptul că diferitele sisteme de reprezentare ale minorităților etnice oferă detalii privind organizațiile și filosofii aferente din cadrul diverselor state, mai multe analize teoretice pot îmbogăți literatura descriptivă. Pornind de la studiile scrise în domeniu, acest articol evaluează reprezentarea proporțională a minorităților naționale. În cazul României această evaluare are la bază două modele teoretice, și anume, cel al activismului instituțional și cel al intermedierei etnice. Primul model se aplică cu privire la stabilirea prevederilor constituționale ale României postcomuniste vizavi de organizațiile minoritare, iar cel de-al doilea explică modul în care populațiile minoritare mici, dar influente, solicită și realocă resurse oferite de către statul român. Printr-un studiu de caz asupra comunității armenesti din România, articolul aduce o perspectivă mai largă asupra tematicii.

Studiul poate fi vizualizat [aici](#).

Sorescu, Andrei Dan: *Inventing a Prosthetic Bourgeoisie: Romania and the Aromanians, 1848-1906* [Inventând burghezia protetică: România și aromânii în perioada 1848-1906]. *Nationalities Papers*. Publicat online de Cambridge University Press: 10 mai 2021.

Articol se concentrează asupra perioadei cuprinse între 1848 și 1906, marcată prin „descoperirea” politizată a aromânilor din Balcani de către fondatorii statului național român ca neam înrudit cu românii și de consecințele recunoașterii comunității de către guvernul otoman. Analizând modul în care România și-a imaginat rolul în problema macedoneană, articolul își propune o problematizare mai largă în ceea ce privește, pe de o parte, agenția unui popor înrudit dincolo de granițele statului național-mamă. Pe de altă parte, articolul examinează și strategia statului național român de a atribui în cadrul diviziunii naționale a muncii în plan geografic o sarcină specifică unei părți a corpului său etnic. În cazul României, acest lucru a avut un dublu impuls. În primul rând, aromânii au fost văzuți ca alcătuind burghezia justificată a Balcanilor de Sud, un popor considerat superior în origini, cultură și moravuri față de celelalte grupuri etnice din regiune, precum și ca un avanpost natural pentru interesele economice ale României în regiune. În al doilea rând, aromânii au fost imaginați ca o avangardă pentru catalizarea dezvoltării clasei comerciante românești din România propriu-zisă. Aceasta din urmă a fost considerată ca fiind agentul principal pentru progresul economic și social, însă a fost percepută ca fiind absentă. Astfel, studiul argumentează procesul de atribuire a statutului special al aromânilor ca „burghezie protetică” și notează reapariția sa insistentă la nivel discursiv.

Studiul poate fi vizualizat [aici](#).

Prominoritate, 1/2021

Numărul actual al revistei conține patru studii și cinci recenzii. Două dintre studii abordează câte o problemă din istoria minorității maghiare din România. Astfel, Szabadi Ernő-Lóránd a studiat evoluția numelor localităților din Scaunul Mureș reflectând reorganizările administrative și clivajele culturale, iar Kiss-Kozma Georgina abordează bazele teoretice pentru studiul instituționalizării organizațiilor maghiare de tineret din România. Pe lângă acestea apare un studiu semnat de către Kulcsár Beáta despre experiența emigranților maghiari originari din Ungaria în Canada la începutul secolului al XX-lea, respectiv un studiu semnat de Váradi Natália despre orașul Bereg (Berehove, Ucraina) în perioada lui Hrușciiov realizat pe baza ziarului local. Dintre recenzii o semnalăm pe cea semnată de Varga Attila despre *Standarde controversate ale coexistenței juridice dintre majoritate și minoritatea maghiară în România*, volum editat de Fábrián Gyula (Editura Hamangiu, București, 2020), cât și pe cea semnată de Fedinec Csilla despre cartea lui Dobos Balázs care abordează autonomiile personale în Europa Centrală și de Est (*A személyi elvű kisebbségi autonómiák Kelet-Közép-Európában, Társadalomtudományi Kutatóközpont*, Kalligram, Budapest, 2020).

Studiile pot fi vizualizate [aici](#).

■ proiecte, rapoarte de cercetare

***Magyar szakirodalom Románia, Erdély és a romániai magyarság történetéről. 1990-2021* [Bibliografii cu lucrări în limba maghiară despre istoria României, Transilvaniei și istoria maghiarilor din România. 1990-2021]**

Recent bibliografiile au fost îmbogățite cu 2400 de titluri noi. Baza de date dezvoltată continuu conține un motor de căutare complex, astfel căutarea se poate face după perioade istorice, indice tematic și de nume proprii, autor, tipul publicației etc.

Coordonatorul proiectului este Bárdi Nándor, iar la dezvoltarea bazei de date au contribuit: Ádám Rebeka Nóra, Bándi Melissza, Bárdi Nándor, Györgyjakab Izabella, Hunyadi Attila, Katona Zsuzsa, Kelemen Fruzsina, Kovács Szabolcs, Meister Róbert, Nagy Klaudia, Nagy Tamás, Tusa Adorján.

Baza de date poate fi accesată [aici](#).

Platforma digitală [Erdélyi Krónika - Történelmi Portál](#)

A fost finalizată arhiva platformei Erdélyi Krónika care conține studii legate de momente diferite din istoria Transilvaniei. Arhiva poate fi accesată [aici](#). Portalul a fost fondat în 2017 de către Fazakas László și conține diferite materiale științifice și educative legate de istoria Transilvaniei:

studii în domeniul istoriei politice, economice, sociale, istoria orașului, istoria familiei, istoria biserici și istoria artei, recenzii de carte și filme istorice, portrete și biografii ale personajelor istorice marcante, baze de date etc.

Baza de date Arcanum

În luna aprilie 2021 s-a lansat versiunea în limba română a bazei de date digitale *Arcanum*. Platforma continuu îmbogățită conține surse tipărite importante ale trecutului (ziare, reviste științifice, lexicoane, cărți, manuale). Momentan sunt accesibile următoarele surse în limba română: *Scânteia* (1947-1989); *România literară* (1968-2018); *Teatrul azi* (2000-2020); *Steaua Roșie* (1953-1989); *România Pitorească* (1978-1991); *Teatrul* (1956-1989); *Ardealul Nou* (1946-1952); *Glasul Mureșului* (1934-1940); *Gazeta Mureșului* (1931-1938); *Viitorul Social* (1972-1989), *Flacăra* (1952-1989), *Sportul Popular - Sportul* (1949-1982), *Cutezători* (1968-1989), *Contemporanul* (1948-1974), *Sociologie Românească* (1936-1939), *Mureșul* (1922-1938)

Baza de date poate fi accesată [aici](#).

■ despre buletinul informativ Noutăți

Scopul proiectului este colectarea și difuzarea informațiilor despre lucrările științifice recent apărute în domeniul cercetării minorităților naționale din România, respectiv evenimentele de importanță majoră din această arie. Lucrările științifice și evenimentele incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesați să coopereze la realizarea buletinului informativ sunt rugați să ne contacteze la adresa: centru.doc@ispmn.gov.ro.